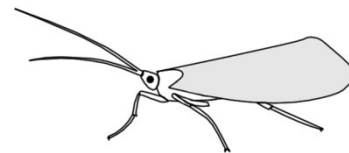

De Digitale Kokerjuffer

Jaargang 19, Nummer 26: 2024

Digitale nieuwsbrief van de
EIS-werkgroep Trichoptera

The Digital Caddisfly – Newsletter of the Benelux Trichoptera Society

Vught / Gent, 8 oktober 2024

Orthotrichia costalis ♂. Foto Mervyn Roos

Deze nieuwsbrief is bedoeld om geïnteresseerden in kokerjuffers of schietmotten op de hoogte te brengen van recente ontwikkelingen over Trichoptera.

Voorgaande nummers kunt u downloaden op de werkgroep pagina van EIS-Nederland:
<http://www.eis-nederland.nl/Publicaties/Nieuwsbrieven>

Bijdragen over Trichoptera zijn welkom. U kunt uw bijdragen mailen aan de redactie:
davidtempelman67@gmail.com of Koen_Lock@hotmail.com.

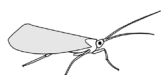
THE DIGITAL CADDISFLY – *The Digital Caddisfly is an on-line magazine, dedicated to the study of caddisflies in the Benelux countries (Belgium, the Netherlands and Luxembourg). From the 16th issue onwards, English summaries have been placed after each contribution. For the content of this issue, please consult the last page of this issue. Please contact us when you wish to know more about Trichoptera in our countries or in case you wish to submit a contribution yourself. Previous issues can be downloaded from <http://www.eis-nederland.nl/Publicaties/Nieuwsbrieven>. We look forward to your comments.*

Adressen van de redacteurs / editors' addresses

Koen Lock
Merelstraat 27
9000 Gent

David Tempelman
Bisschop Zwijsenplein 26
5262 JL Vught
tel. + 31 6 1772 8489

Koen_Lock@hotmail.com davidtempelman67@gmail.com

Inhoudsopgave

- Bijzondere Belgische waarnemingen in 2023 Koen Lock **3**
- *Hydroptila lotensis* nieuw voor Nederland
..... Maria J. Sanabria, David Tempelman, Daan Drukker & Gerard Lommen **4**
- *Hydroptila occulta* nieuw voor Nederland David Tempelman & Gerard Lommen **9**
- Trichoptera-waarnemingen bij Holset, 2023
..... David Tempelman & Maria J. Sanabria **13**
- Verschillen tussen mannetjes en vrouwtjes bij Hydroptilidae en *Oecetis ochracea*
..... Mervyn Roos & David Tempelman **17**
- Aanvullingen op de gekende verspreiding van de aquatische sluipwesp *Agriotypus armatus* Fons Verheyde **22**
- Bijzondere Nederlandse waarnemingen in 2023 David Tempelman **25**
- Verslag van het jaar van de schietmot 2023 en de *Oligostomis*-prijs
..... Maria J. Sanabria & David Tempelman **28**
- Nederlandse namen van schietmotten David Tempelman, Maria J. Sanabria,
Mark Scheepens, Bram Koese & Casper Zuyderduyn **30**
- Errata Entomologische Tabel **31**
- Content **32**

Bijzondere Belgische waarnemingen 2023

Koen Lock

- Op 23.VII.2023 vond ik in Couvin *Wormaldia mediana* voor het eerst in de provincie Namen (<https://waarnemingen.be/observation/326294487/>).
- Op 16.VIII.2023 vond ik in Lanaye *Hydroptila angulata* voor het eerst in de provincie Luik (<https://waarnemingen.be/observation/323258202/>).
- Op 14.VIII.2023 vond ik in Aywaille *Hydroptila simulans* voor het eerst in de provincie Luik (<https://waarnemingen.be/observation/323254168/>).
- Op 2.VII.2023 vond ik in Büllingen *Hydroptila tineoides* voor het eerst in de provincie Luik (<https://waarnemingen.be/observation/325460176/>) en op 23.VII.2023 vond ik deze soort in Couvin voor het eerst in de provincie Namen.
- Op 16.VIII.2023 vond ik in Lanaye *Orthotrichia costalis* voor het eerst in de provincie Luik (<https://waarnemingen.be/observation/323258175/>). De soort is nu in alle provincies waargenomen.
- Op 25.VI.2023 vond ik in Hamont-Achel *Orthotrichia tragetti* voor het eerst in de provincie Limburg (<https://waarnemingen.be/observation/323274728/>) en op 20.VIII.2023 vond ik de soort in Furfooz (provincie Namen) voor het eerst in Wallonië (<https://waarnemingen.be/observation/323262553/>).
- Op 21.IV.2023 vond L. Schmitz in Colonster *Ptilocolepus granulatus* voor het eerst in de provincie Luik (<https://waarnemingen.be/observation/269128212/>).
- Op 3.VII.2023 vond ik in Chaudfontaine *Hydropsyche bulgaromanorum* voor het eerst in de provincie Luik (<https://waarnemingen.be/observation/325461700/>).
- Op 3.VII.2023 vond ik in Chaudfontaine *Ceraclea fulva* voor het eerst in de provincie Luik (<https://waarnemingen.be/observation/325461743/>).
- Op 11.VI.2023 vond Lieven Decrick in Galmaarden *Drusus annulatus* voor het eerst in de provincie Vlaams-Brabant (<https://waarnemingen.be/observation/275935074/>).
- Op 3.VII.2023 vond ik in Chaudfontaine *Limnephilus decipiens* voor het eerst in de provincie Luik (<https://waarnemingen.be/observation/325461677/>).
- Op 3.X.2023 vond Timon Boumon in Halle *Limnephilus ignavus* voor het eerst in de provincie Vlaams-Brabant (<https://waarnemingen.be/observation/289566515/>).
- Op 18.V.2023 vond Eline De Blander in Halle *Lepidostoma basale* voor het eerst in de provincie Vlaams-Brabant (<https://waarnemingen.be/observation/272792930/>).
- Op 29.IV.2023 vond Koen Gintelenberg in in Sint-Goriks-Oudenhove *Notidobia ciliaris* voor het eerst in de provincie Oost-Vlaanderen (<https://waarnemingen.be/observation/269514854/>).

Hydroptila lotensis nieuw voor Nederland

Maria J. Sanabria, David Tempelman, Daan Drukker & Gerard Lommen

Inleiding

In 2023 werden op drie locaties één of meer individuen van *Hydroptila lotensis* gevangen: op 9 juli 2023 werden door de eerste twee auteurs 2 mannetjes + 11 vrouwtjes verzameld bij Holset, eveneens op 9 juli 2023 werd door de derde auteur 1 mannetje verzameld langs de Rodebeek bij Vlodrop-Station en op 9 september 2023 verzamelde de vierde auteur 1 mannetje te Brunssum. Alle vondsten werden op licht gedaan. Het betreft de eerste waarnemingen voor Nederland van deze soort.

Beschrijving van de vindplaatsen

Holset

De vindplaats ligt langs de Hermansbeek in het gehucht Holset nabij Vaals in Zuid-Limburg. De vindplaats is ongeveer 250 m verwijderd van de bron van de Hermansbeek. Deze bevindt zich in een bosje in het weiland langs de noordkant van het Vijlenerbos (Fig. 1). Ter plaatse stroomt de beek door een moerassig weiland met veel pitrus (Fig. 2). Behalve *H. lotensis* werden nog enkele andere bijzondere soorten gevonden, zie elders in dit nummer (Tempelman & Sanabria 2024).

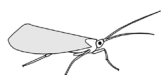
Fig. 1. Hermansbeek bij Holset, gezien in de richting van de bron, die in een bosje in het weiland ligt, 7 juli 2023. Foto David Tempelman.
Hermansbeek near Holset, seen upstream, on 7 July 2023. Bron = source. Photo David Tempelman.

Fig. 2. Hermansbeek bij Holset, gezien in noordoostelijke richting (stroomafwaarts), 7 juli 2023. Foto David Tempelman.
Hermansbeek near Holset, seen downstream, on 7 July 2023. Photo David Tempelman.

Rodebeek

De Rode beek (Duits: Rothenbach) komt uit in de Roer en vormt de grens met Duitsland aan de zuidrand van het Nationaal Park De Meinweg (Fig. 3-4). Deze beek moet overigens niet verward worden met de gelijknamige beek die door de Brunssumerheide loopt. In de nacht van 8 op 9 juli 2023 werd met een lichtopstelling gevangen in het gemengde bos 350 m ten noorden van de beek in het kader van het Gaasvliegenproject van EIS en de jeugdbonden voor natuurstudie, onder vergunning van Staatsbosbeheer. Ondanks de relatief grote afstand tot de

beek werden er ten minste 10 soorten schietmotten gevonden en gedetermineerd, waaronder *Cheumatopsyche lepida*, *Lepidostoma basale* en *Oecetis testacea*.

Fig. 3-4. De Rodebeek bij Vlodrop-Station in mei 2023. Foto's Harry Tolkamp.
Rodebeek near Vlodrop-Station in May 2023. Photos Harry Tolkamp.

Brunssum

De vindplaats, in de wijk Treebeek van de stad Brunssum, wordt beschreven in het artikel over *Hydroptila occulta* elders in dit nummer (Tempelman & Lommen 2024).

Verspreiding in Europa

Hydroptila lotensis is het meest vermeld uit Zuidoost-Europa, Frankrijk en Wallonië, met daarnaast slechts enkele waarnemingen daarbuiten (Fig. 5).

Nieuwe vondsten in België, Duitsland, Frankrijk en Nederland

Sinds het verschijnen van de verspreidingsatlas (Neu *et al.* 2018) is het aantal waarnemingen in Noordwest-Europa duidelijk toegenomen. Lock & Van Butsel (2018) vermelden de eerste waarneming voor Luxemburg en in Wallonië zijn nu al 14 vindplaatsen bekend in de provincies Namur, Liège en Luxembourg (Coppa 2021, Waarnemingen.be 2024, Fig. 6). Op 16 augustus 2022 verzamelde Ulrich Retzlaff een vrouwtje bij de Blausteinsee, hemelsbreed 25 km oostelijk van onze vondsten in Zuid-Limburg en op 27 oktober 2022 ving hij twee individuen in de Eifel (det. B. Eiseler; Observation.org 2024). In Nordrhein-Westfalen werden van 2020-2024 14 waarnemingen gedaan, voornamelijk door Thomas Ehlert. Hij verzamelde op 9 september 2020

133 individuen (23 ♂, 110 ♀). Ook in het Verenigd Koninkrijk zijn er recente nieuwe waarnemingen bekend en de soort is nu ook bekend uit Ierland (meded. Ian Wallace).

De soort is bekend van rivieren (Tempelman *et al.* 2022).

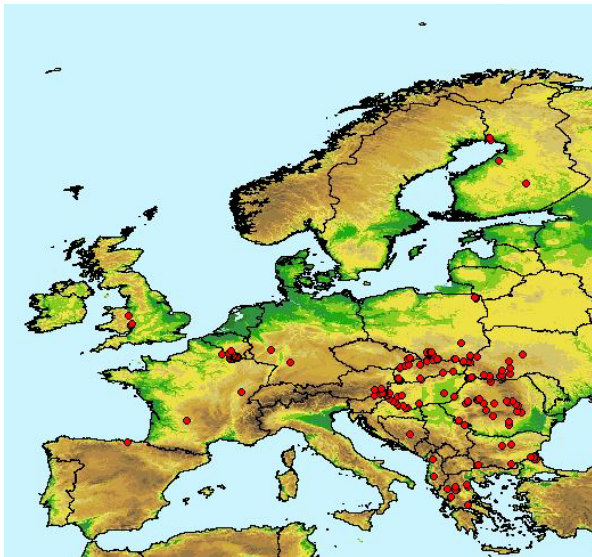

Fig. 5. Verspreiding van *Hydroptila lotensis* in Europa (Neu *et al.* 2018).
Distribution of Hydroptila lotensis in Europe after Neu et al. 2018.

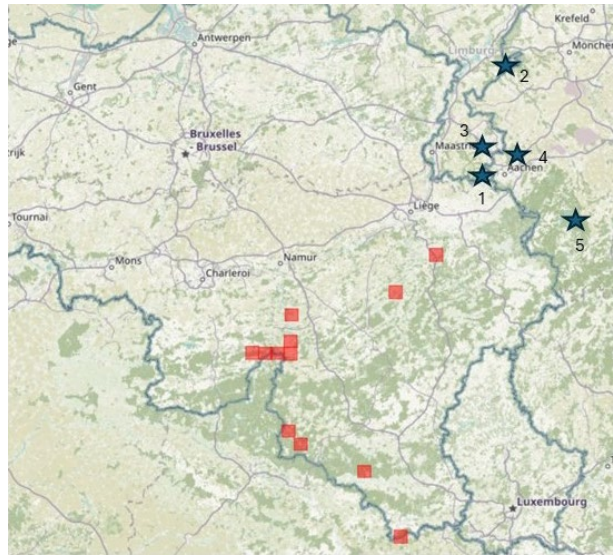

Fig. 6. Recente waarnemingen van *H. lotensis* in Holset (1), Rodebeek (2), Brunssum (3), Blausteinsee (4) en Eifel (5). Rode vierkantjes zijn waarnemingen van *H. lotensis* op Waarnemingen.be (waarnemingen Duitsland incompleet).
Recent records of H. lotensis. Red: records of Waarnemingen.be.

Herkenning

De antennen hebben twee donkere bandjes (Fig. 7, links). Dit lijkt voor alle soorten van de *Hydroptila sparsa*-groep op te gaan. Naast *H. lotensis* bestaat deze groep uit *H. angulata*, *H. cornuta*, *H. simulans* en *H. sparsa*.

Fig. 7. Links: mannetje van *Hydroptila lotensis*, 9 juli 2023 te Rodebeek, leg. en foto Daan Drukker, rechts: mannetje en vrouwtje *Hydroptila lotensis*, 9 juli 2023 te Holset, leg. en foto Maria J. Sanabria.
Left: male of Hydroptila lotensis, 9 July 2023 at Rodebeek, leg. and photo Daan Drukker, right: male and female of Hydroptila lotensis, 9 July 2023 at Holset, leg. and photo Maria J. Sanabria.

De mannetjes van *Hydroptila lotensis* hebben onderste aanhangsel, dat naar de top toe verbreedt en eindigt in een krachtige, naar boven wijzende stekel (Fig. 8, links). Dit kenmerk is zonder prepareren al goed zichtbaar. Segment X is aan de top ingekeept (Fig. 8, rechts).

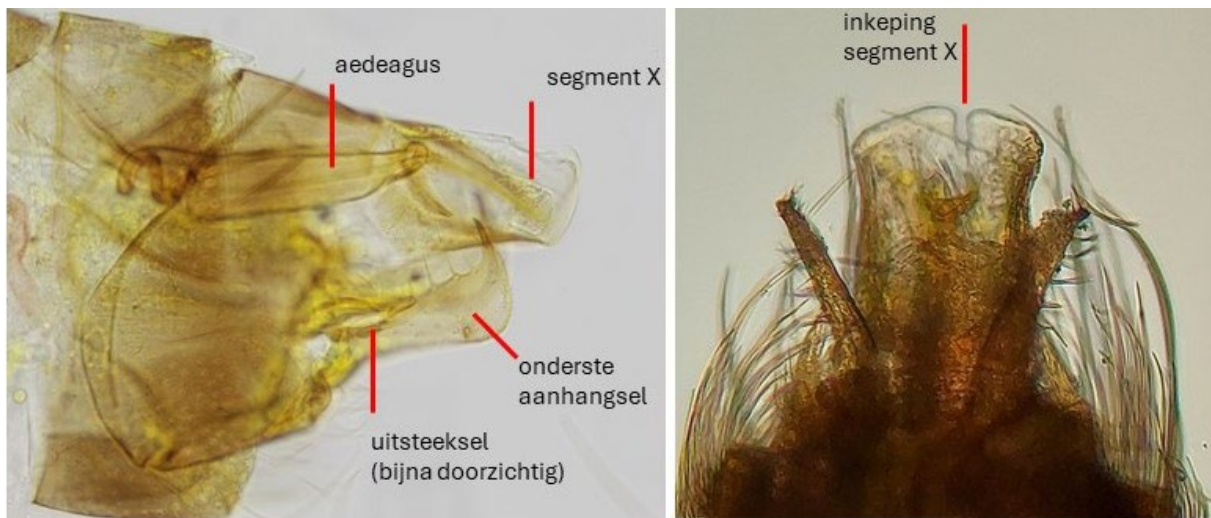

Fig. 8. Genitaal van mannetje van *Hydroptila lotensis*, 9 juli 2023 te Holset, leg. Maria J. Sanabria. Links: lateraal aanzicht (foto David Tempelman), rechts: ventraal aanzicht (foto Maria J. Sanabria).
Male genitalia of Hydroptila lotensis, 9 July 2023 at Holset, leg. Maria J. Sanabria. Left: lateral view (photo David Tempelman), right: ventral view (photo Maria J. Sanabria)..

De vrouwtjes van *Hydroptila lotensis* lijken het meest op die van *H. sparsa*. De verschillen tussen beide soorten worden zeer goed toegelicht in Lock & Van Butsel (2018), die ook zeer goede foto's tonen van het vrouwelijk genitaal van *H. lotensis*.

Discussie

Het aantal waarnemingen in Noordwest-Europa is de laatste jaren (2016-2024) duidelijk toegenomen. Met eerste (Luxemburg, Nederland, Ierland) of nieuwe (Wallonië, Noordrijn-Westfalen, Frankrijk) vondsten mag wel gesteld worden dat de soort zich heeft uitgebreid. Lichtvangsten en verzamelen van materiaal is nodig om deze ontwikkeling verder te volgen.

Dankwoord

Met dank aan Ulrich Retzlaff voor informatie over de Blausteinsee, Ian Wallace voor zijn informatie over *H. lotensis* op de Britse Eilanden, Peter J. Neu voor de het gebruik van de verspreidingskaart in de DAET-atlas, Thomas Ehlert voor het delen van zijn waarnemingen in Noordrijn-Westfalen en Stephan Huijgens voor het verlenen van de vergunning om te mogen vangen op het terrein van Staatsbosbeheer op de Meinweg.

Literatuur

- Coppa, G. 2001. *Hydroptila lotensis* Mosely, 1930, une citation nouvelle pour la faune de Belgique (Trichoptera, Hydroptilidae). – *Ephemera* 3: 94.
- Lock, K & J. Van Butsel 2018. *Hydroptila lotensis* Mosely 1930 and *Tinodes maculicornis* (Pictet 1834): two caddisflies new to the Grand Duchy of Luxembourg (Trichoptera: Hydroptilidae & Psychomyiidae) – *Entomologie faunistique – Faunistic Entomology* 71: 1-6.

Neu, P., H. Malicky, W. Graf, A. Schmidt-Kloiber 2018. Distribution Atlas of European Trichoptera. Die Tierwelt Deutschlands und der angrenzenden Meeresteile nach ihren Merkmalen und nach ihrer Lebensweise. 84. Teil. Conchbooks.

Observation.org 2024. *Hydroptila lotensis*, Blausteinsee en Eifel.

<https://de.observation.org/species/240121/observations/>? – Geraadpleegd 27 mei 2024.

Tempelman, D., K. Lock, M.J. Sanabria, C. Zuyderduyn & B. Koese 2022. De schietmotten van de Benelux (Trichoptera). Entomologische Tabel 14. Leiden, 408p.

Tempelman, D. & G. Lommen 2024. *Hydroptila occulta* nieuw voor Nederland. – *De Digitale Kokerjuffer* 26: 9-12.

Tempelman, D. & M.J. Sanabria 2024. Trichoptera bij Holset. – *De Digitale Kokerjuffer* 26 (in voorbereiding).

Waarnemingen.be 2024. Waarnemingen van *Hydroptila lotensis* in België –

<https://waarnemingen.be/species/240121/observations/> – Geraadpleegd 28 september 2024.

Wikipedia 2024. Hermansbeek. <https://nl.wikipedia.org/wiki/Hermansbeek> – Geraadpleegd 26 mei 2024.

On 9 July 2023 and 9 September 2023, *Hydroptila lotensis* was collected in the Netherlands on three localities, all in the province of Limburg. These constitute the first records of this species for the Netherlands. In northwest Europa, several more new records were registered over 2016-2023, with new records for northwest Germany, Wallonia, France and the United Kingdom and first records for the Grand Duchy of Luxembourg and Ireland. The species seems clearly on the increase in this region.

Hydroptila occulta nieuw voor Nederland

David Tempelman & Gerard Lommen

Inleiding

Bij het vangen op licht op 19 en 21 juni 2023 werden door de tweede auteur één mannetje resp. één vrouwtje aangetroffen van *Hydroptila occulta*. Het betreft de eerste waarnemingen voor Nederland van deze soort.

Beschrijving vindplaats in Brunssum

De tweede auteur vangt al jaren insecten op licht in zijn achtertuin en heeft in 2023 ook intensief Trichoptera verzameld. De locatie ligt in de wijk Treebeek in Brunssum en bevindt zich niet in de buurt van een beek of rivier. Desondanks werden in de eerste helft van 2023 maar liefst 46 soorten op licht verzameld, waaronder meerdere zeldzame. Een artikel over deze vondsten is in voorbereiding.

Treebeek ligt niet ver van de rivier de Worm, die ontspringt bij Aken en vormt bij Kerkrade de grens tussen Nederland en Duitsland over een lengte van 4 km en mondt verderop uit in de Roer bij Heinsberg (D.). Hemelsbreed is de Worm ongeveer 8 km verwijderd van de vangstlocatie. Enige kilometers ten noorden van Treebeek stroomt de Roode Beek (een andere ‘rode beek’ dan de meer bekende Rodebeek bij Vlodrop). Het stroomgebied van de Roer omvat verder de Merzbeek (Merzbach) en Inde (Fig. 2).

Ten zuiden van Brunssum zijn verdere allerlei andere, kleine beken, die tot het stroomgebied van de Geul behoren en naar het zuidwesten afwateren. Ten noordoosten van Brunssum ligt de Brunssumerheide, waar zich enkele kleine, zurige stroompjes bevinden.

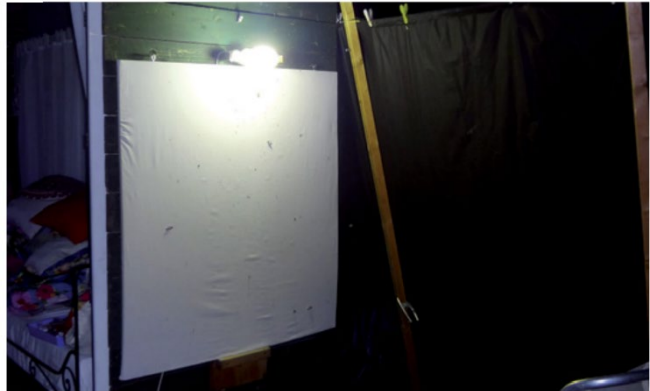

Fig. 1. Opstelling van Gerard in Brunssum. Foto Gerard Lommen. Light trap in Brunssum. Photo Gerard Lommen.

Fig. 2. Stroomgebied van de Roer met vondsten van *Hydroptila occulta* in Brunssum (1) en Blausteinsee (2). Catchment of the river Roer (Rur) and locations of *Hydroptila occulta* in Brunssum (1) and Blausteinsee (2).

Verspreiding in Europa

Hydroptila occulta is wijd verspreid in Noord- en Midden-Europa. De meeste waarnemingen komen uit het Verenigd Koninkrijk en Zuidoost-Europa. In Scandinavië is een handjevol vindplaatsen, maar in Frankrijk en Duitsland zijn nauwelijks vondsten bekend (Fig. 3). In België werd op 18 augustus 1917 één mannetje verzameld in Burnot (Provincie Namen) (Lock & Goethals 2012).

Nieuwe vondsten in België, Duitsland, Frankrijk en Nederland

In 2022 en 2023 werden door Koen Lock 10 waarnemingen gedaan in de provincies Liège, Namur en Luxembourg (Waarnemingen.be 2024; Fig. 3). Op 14 augustus 2023 verzamelde Ulrich Retzlaff een vrouwtje bij de Blausteinsee (det. B. Eiseler; Observation.org 2024). Dit meertje ligt in de buurt van de Inde, een zijrivier van de Roer (Rur). De vindplaats is dus, net als die in Nederland, gedaan in het stroomgebied van de Roer en ligt hemelsbreed slechts ongeveer 25 km oostelijk van de vondsten in Brunssum. Ook een recente Franse verspreidingskaart (Opie-benthos 2024) toont ruim 10 departementen met vondsten die niet in de Europese atlas van Neu *et al.* 2018 staan.

De soort wordt vermeld van snelstromende beken en rivieren (Tempelman *et al.* 2022). De recente vondsten lijken hierop minder goed te passen. Het lijkt er eerder op, dat de soort vooral leeft in kleine, heldere, weinig belaste beekjes die door moerassig of venig gebied stromen (meded. P.J. Neu). Wellicht dat de vondst uit Treebeek dus afkomstig is van een veenstroompje op de Brunsummerheide, wat een (historische) vindplaats is van de hoogveensoorten *Rhadicoleptus alpestris* (hier bijna jaarlijks gemeld) en *Grammotaulius submaculatus* (1929 en 1982).

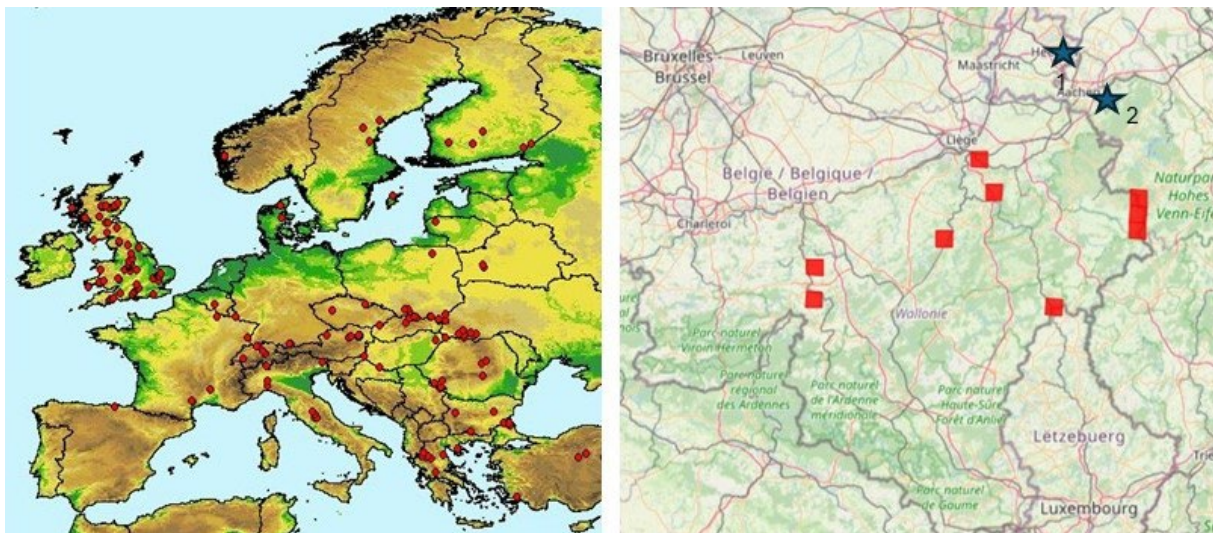

Fig. 3. Links: verspreiding van *Hydroptila occulta* in Europa (Neu *et al.* 2018). Rechts: de recente waarnemingen in Wallonië (B, in rood), Brunssum (NL, in blauw, 1) en Blausteinsee (D in blauw, 2).
Distribution of Hydroptila occulta in Europe after Neu et al. 2018.

Herkenning

De mannetjes van *Hydroptila occulta* hebben een zeer lang, slank, naar boven gebogen aanhangsel, dat zonder prepareren al goed zichtbaar is (Fig. 4). Segment 10 is langgerekt, vrij smal, aan het eind iets knotsvormig verbreed, zonder dorsaal uitsteeksel (Fig. 5) (zoals bij

Hydroptila martini en *Hydroptila pulchricornis*). Het vrouwtje heeft een groot, halfcirkelvormig ‘sterniet’ tussen segment VIII en IX met zes lange haren en een Y-vormig scleriet in segment VIII. Alleen *H. martini* en *H. occulta* hebben dit. Het verschil is hoever het Y-vormig scleriet zijwaarts reikt: tot de zijrand van segment VIII bij *H. occulta* en niet tot de zijrand bij *H. martini*. Het halfcirkelvormige scleriet met de lange haren is zonder prepareren makkelijk zichtbaar (Fig. 6). De antennen hebben een brede witte middenband (Fig. 4).

Fig. 4. Mannetje en vrouwtje van *Hydroptila occulta*, 19 juni (mannetje) en 21 juni 2023 (vrouwtje) te Brunssum, leg. G. Lommen. Pijlen: genitaalaaanhangsel en brede, witte antenneband. Foto David Tempelman.

Male and female of Hydroptila occulta found at Brunssum, the Netherlands, 19 June (male) and 21 June 2023 (female). Arrows mark the long appendage of the male genitalia and the wide, white band on the antenna. Photo David Tempelman.

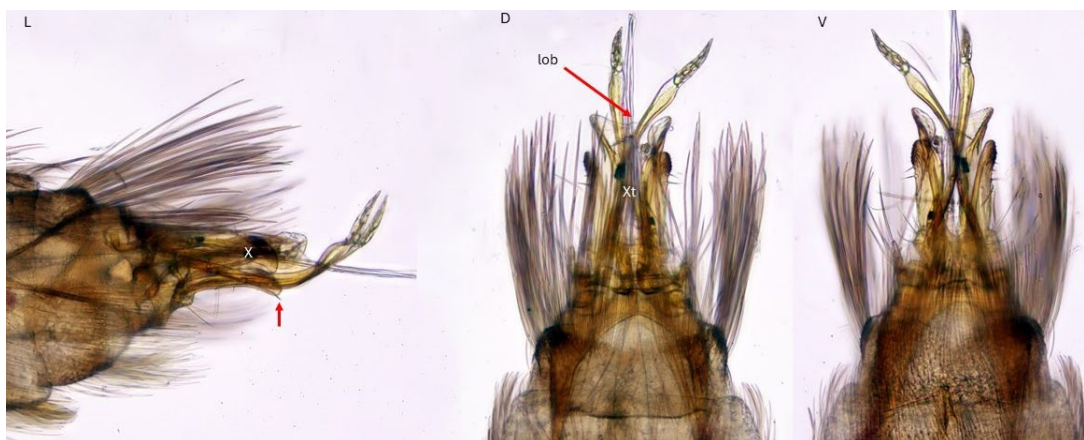

Fig. 5. Genitaal van mannetje *Hydroptila occulta* (zelfde individu als in Fig. 4). L = lateraal, D = dorsaal, V = ventraal, X = segment X, Xt = tergiet van segment X. Foto's David Tempelman.

Male terminalia of Hydroptila occulta (same specimen as in Fig. 4). L = lateral, D = dorsal, V = ventral view, X = segment X, Xt = tergite of segment X. Photos David Tempelman.

Discussie

De nieuwe vondsten in ons gebied zijn een aanwijzing dat de soort toeneemt, maar kan ook te wijten zijn aan meer lichtvangsten waarbij actief naar Hydroptilidae wordt gekeken.

Dankwoord

Met dank aan Ulrich Retzlaff voor informatie over de Blausteinsee, Koen Lock voor commentaar en aanvullingen over de verspreiding. De auteurs danken Peter J. Neu voor de het gebruik van de verspreidingskaart in de DAET-atlas en zijn opmerkingen over de habitat van deze soort.

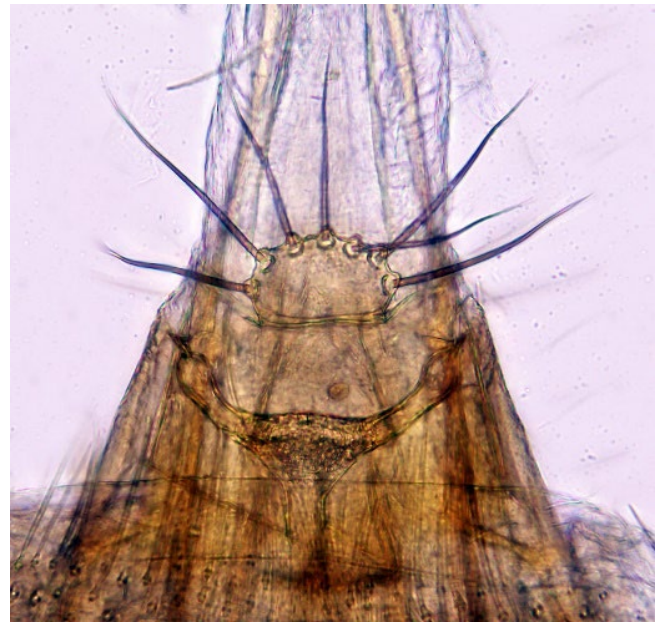

Fig. 6. Genitaal van vrouwtje *Hydroptila occulta* (zelfde individu als in Fig. 4). Foto David Tempelman.
Genitalia of female of Hydroptila occulta (same specimen as in Fig. 4). Photo David Tempelman.

Literatuur

- Lock, K. & P.L.M. Goethals 2012. Updated checklist of the Belgian caddisflies (Trichoptera). – *Bulletin de la Société Royale Belge d'Entomologie*.
- Neu, P., H. Malicky, W. Graf, A. Schmidt-Kloiber 2018. Distribution Atlas of European Trichoptera. Die Tierwelt Deutschlands und der angrenzenden Meeresteile nach ihren Merkmalen und nach ihrer Lebensweise. 84. Teil. Conchbooks.
- Observation.org 2024. *Hydroptila occulta* Blausteinsee, 14 augustus 2023. <https://observation.org/observation/295845637/>. – Geraadpleegd 26 mei 2024.
- Opie-benthos 2024. https://www.opie-benthos.fr/adm/images/3559_pagesdynaparags65e43f4404f87.png – Geraadpleegd 28 september 2024.
- Tempelman, D., K. Lock, M.J. Sanabria, C. Zuyderduyn & B. Koese 2022. De schietmotten van de Benelux (Trichoptera). Entomologische Tabel 14. Leiden, 408p.
- Waarnemingen.be 2024. Waarnemingen van *Hydroptila occulta* – <https://waarnemingen.be/species/240122/observations/?> – Geraadpleegd 26 mei 2024.

On 19 and 21 June 2023, a male and a female of *Hydroptila occulta* were trapped in Brunssum, Limburg province, the Netherlands. This is the first record of this species for the Netherlands. In the region, several more new records were registered. In 2022 and 2023, 10 new records were done in Wallonia (Belgium) and in 2023 the species was also discovered at the Blausteinsee in Germany, only 25 km away from the Dutch record. Possibly this species is expanding its distribution, however, more research on Hydroptilidae is necessary to be sure.

Trichoptera-waarnemingen langs de Hermansbeek bij Holset

David Tempelman & Maria J. Sanabria

Inleiding

Op 7-9 juli 2023 verzamelden bij schietmotten op licht bij Holset, Zuid-Limburg. Het was gunstig weer, met op broeierige avonden, met vochtig, warm weer (avondtemperatuur 18-20 °C). Op 9 juli was er overdag een tropische regenbui. We vingen 13 soorten, waarvan *Hydroptila lotensis* reeds wordt vermeld elders in dit nummer (Tempelman & Lommen 2024).

Beschrijving van de vindplaats

De vindplaats ligt langs de Hermansbeek in het gehucht Holset nabij Vaals in Zuid-Limburg. De vindplaats is ongeveer 250 m verwijderd van de bron van de Hermansbeek. De bron bevindt zich in een bosje in het weiland langs de noordkant van het Vijlenerbos (Fig. 1 links). Er stroomt hier permanent water (meded. B. van Maanen). Ter plaatse liggen takken en grind op een harde, lemige bodem (Fig. 1 midden en rechts).

Fig. 1. Het bosje waarin de bron van de Hermansbeek ligt, gezien vanaf het oosten op 7 juli 2023. Op de achtergrond is het Vijlenerbos te zien. Midden en rechts: de bronloop met grind en takken. Foto David Tempelman.

Woodland with source of Hermansbeek near Holset, on 7 July 2023. Centre and right: many dead wooden branches and gravel our found on the soil near the source. Photo David Tempelman.

Vanaf de bron, die op ongeveer 200 m boven zeeniveau ligt, stroomt de beek in noordnoordoostelijke richting. Na 250 m passeert deze het gehucht Holset, waar deze een moerassig weiland met veel pitrus passeert (Fig. 2). Nabij de plek waar we de lamp hadden gezet is ook een vijver (Fig. 3). De beek vervolgt zijn weg en mondt na ongeveer 3 km uit in de Selzerbeek bij Lemiers. Het is de snelst stromende beek van Nederland (Wikipedia 2024).

Fig. 2. Hermansbeek bij Holset, stroomafwaarts, stromend door een ruig met pitrus, op 7 juli 2023. Foto David Tempelman.
Hermansbeek near Holset, seen downstream, on 7 July 2023. Photo David Tempelman.

Fig. 3. Vijver nabij de lichtvanglocatie bij Holset, 7 juli 2023. Foto David Tempelman.

Pond near position of light trap, 7 July 2023. Photo David Tempelman.

Vondsten in 2023

De bijzonderste waarneming is die van *Hydroptila lotensis* (Tempelman *et al.* 2024). Verder werd de tweede Nederlandse waarneming gedaan van *Philopotamus montanus*, die in 2022 door Theo Kieviet als nieuwe soort voor Nederland werd gevonden, op bijna dezelfde plek. Ook opmerkelijk is de vondst van *Agapetus ochripes*. Deze soort is het meest vermeld uit Zuidoost-Europa, Frankrijk en Wallonië, met daarnaast slechts enkele waarnemingen daarbuiten (Neu *et al.* 2018; Opie-benthos 2024). In 2012 werd de soort door Waterschap Limburg herontdekt in de Selzerbeek, wat toen de eerste waarneming was in Nederland sinds 50 jaar. Sindsdien werd hij verzameld door Casper Zuyderduyn bij Vaals in 2019 en bij Mechelen in 2021 (Waarneming.nl, 2024). Een andere opmerkelijke waarneming betreft *Limnephilus hirsutus*, die de laatste jaren vaker wordt verzameld, maar bijna alleen langs de kust. De meeste soorten waren nog niet bekend van waarnemingen van Waterschap Limburg van larven of poppen.

Historische waarnemingen

Op 6 augustus 1954 werden hier larven van *Drusus annulatus* gevonden en op 4 mei 1957 werd een larve van *Lithax obscurus* verzameld. De bron werd ook onderzocht door het Waterschap Limburg, voor het laatst in 2018. Hierbij werden verschillende soorten gemeld die in Nederland zeer zeldzaam zijn, zoals *Potamophylax nigricornis* en *Tinodes unicolor*.

Tabel 1 vat de recent en historische vondsten samen.

Tabel 1 Waarnemingen van Trichoptera op licht te Holset, historische waarnemingen en data Waterschap Limburg (WL).
Trichoptera, collected at light at Holset, and historical records of Waterschap Limburg (WL) (Waterboard Authority).

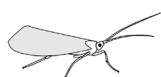
	Holset, lichtvangst			Bron Hermansbeek
	2024-07-07	2024-07-08	2024-07-09	Historische data en data WL
Glossosomatidae				
<i>Agapetus ochripes</i>	1 v			
Goeridae				
<i>Lithax obscurus</i>				1957 larve
<i>Silo pallipes</i>	1 m, 1 v	8 m, 2 v	2 m, 1 v	2018: larven, poppen (WL)
Hydropsychidae				
<i>Hydropsyche siltalai</i>	6 m, 3 v	2 m, 1 v		
Hydroptilidae				
<i>Agraylea sexmaculata</i>			17 m, 7 v	
<i>Hydroptila lotensis</i>	2 m, 11 v			
Lepidostomatidae				
<i>Lepidostoma basale</i>	1 m		1 m	
Leptoceridae				
<i>Athripsodes albifrons</i>	1	3		
<i>Leptocerus tineiformis</i>	1	3 v	3 m, 2 v	
<i>Mystacides longicornis</i>	1 v			
Limnephilidae				
<i>Drusus annulatus</i>				1954 larve, 1972 imago, 1982 larven, 2018 larven (WL)
<i>Limnephilus hirsutus</i>	3 m	2 m		
<i>Potamophylax nigricornis</i>				2018: 1 larve (WL)
Philopotamidae				
<i>Philopotamus montanus</i>			1 m	
Familie Polycentropodidae				
<i>Plectrocnemia conspersa</i>			1 v	2018: larven (WL)
Psychomyiidae				
<i>Psychomyia pusilla</i>	1 v		1 m, 13 v	
<i>Tinodes assimilis</i>			1 m	
<i>Tinodes unicolor</i>				2018: larven (WL)
Rhyacophilidae				
<i>Rhyacophila fasciata</i>	1 m			
Sericostomatidae				
<i>Sericostoma personatum</i>	1 v	3		2018: larven, poppen (WL)

Dankwoord

Met dank aan Barend van Maanen voor toestemming om de bron te bezoeken en zijn informatie over de bronbeek.

Literatuur

- Neu, P., H. Malicky, W. Graf, A. Schmidt-Kloiber 2018. Distribution Atlas of European Trichoptera. Die Tierwelt Deutschlands und der angrenzenden Meeresteile nach ihren Merkmalen und nach ihrer Lebensweise. 84. Teil. Conchbooks.
- Opie-benthos 2024. Verspreidingskaart van *Agapetus ochripes* in Frankrijk. https://www.opie-benthos.fr/adm/images/3403_pagesdynaparags6509825da5258.png Geraadpleegd 28 september 2024.
- Tempelman, D. & G. Lommen 2024. *Hydroptila occulta* nieuw voor Nederland. – *De Digitale Kokerjuffer* 26: 9-12.
- Waarneming.nl 2024. Waarnemingen van *Agapetus ochripes*. – Geraadpleegd 27 mei 2024. <https://waarneming.nl/species/189149/observations/>
- Wikipedia 2024. Hermansbeek. <https://nl.wikipedia.org/wiki/Hermansbeek> – Geraadpleegd 26 mei 2024.

Results are presented of light trapping at Holset (Limburg, the Netherlands) in 2023. 16 species were collected, of which some were very rare in the Netherlands, such as *Hydroptila lotensis*. In addition, species previously recorded in the 20th and 21st century are also listed.

Verschillen tussen mannetjes en vrouwtjes Hydroptilidae en *Oecetis ochracea*

Mervyn Roos & David Tempelman

Van sommige soorten Hydroptilidae blijken mannetjes en vrouwtjes te kunnen worden onderscheiden op basis van habitus-foto's. Ook bij *Oecetis ochracea* is onderscheid te zien tussen mannetjes en vrouwtjes. Dit levert een aantal nieuwe kenmerken op.

Orthotrichia costalis

Het mannetje heeft duidelijk langere, en iets dikkere antennen dan het vrouwtje. De antennen van het mannetje zijn ongeveer 75% van de lengte van het lichaam; bij de vrouwtjes ongeveer 40% (metingen o.b.v. foto's op beeldscherm; gemeten van de basis van de antennen tot de top van de voorvleugel). De antennen hebben ook een totaal verschillend patroon. De basale helft is bij het mannetje zwart en geel bij het vrouwtje. Bij het vrouwtje zijn er in de tophelft drie duidelijke zwarte bandjes aanwezig (Fig. 1).

Bij nadere bestudering blijkt dat de twee lichte bandjes, die bij de vrouwtjes zeer duidelijk te zien zijn, ook bij de mannetjes zijn waar te nemen en bovendien (vanaf de top gerekend) op precies hetzelfde deel van de antenne zitten. Vanaf de top gerekend, bestaat het eerste lichte bandje uit 2 segmenten en het tweede lichte bandje uit 3 segmenten. Onder bepaalde hoeken, met name aan de onderkant, zijn deze ook vaag zichtbaar bij het mannetje.

Verder is de beharing van de kop is bij het mannetje opvallend tweekleurig. Helder warm oranje op het voorhoofd, geel op het achterhoofd. Bij de vrouwtjes is er geen tweedeling zichtbaar en is de beharing beige-lichtbruin.

Bij beide geslachten zijn lange, donkere franjes aanwezig aan de top van de voorvleugel, zowel aan de voorrand als aan de achterrand, die bij levende exemplaren blauw/paars iridiseren. Bij geconserveerde exemplaren verdwijnt deze irisatie.

Fig. 1. *Orthotrichia costalis*. Links mannetje, Lelystad 22 juni 2023. Rechts: vrouwtje, Lelystad 23 juni 2023. Foto's M. Roos.

Orthotrichia costalis. Left: male, Lelystad 22 June 2023. Right: female, Lelystad 23 June 2023. Photos M. Roos.

Mannetjes worden aanzienlijk minder gezien dan vrouwtjes. Tussen 2006 en 2023 verzamelde de tweede auteur deze soort 21 keer, waarbij er 36 mannetjes en 195 vrouwtjes werden geteld.

Oxyethira flavicornis

Het mannetje heeft duidelijk grotere ogen dan het vrouwtje (Fig. 2). Bovendien zijn de antennen fors langer, ongeveer 72% van de lengte van het lichaam, terwijl de lengte bij de vrouwtjes ongeveer 33% bedraagt (metingen o.b.v. foto's op beeldscherm). Bij de vrouwtjes zijn de antennen bovendien dunner. Het al in Tempelman *et al.* (2022) genoemde kenmerk van het zwarte bandje voor de top, dat de vrouwtjes hebben, klopt. Bij de mannetjes is er geen duidelijk bandje; de antenne is helemaal geel of een beetje verdonkerd, zonder dat de donkere tekening echter een duidelijk zwart bandje vormt. Bij nadere bestudering van de antennen van de mannetjes op goede foto's is er vaak wel een zwak bandje van 4 segmenten te zien op 5-6 segmenten vanaf de top. Bij enkele exemplaren volgt na twee lichte segmenten een tweede, maar vager, donker bandje van 1-3 segmenten (Fig. 3).

Bij de vrouwtjes bestaat het bandje uit 3 tot 4 donkere antennesegmenten. De laatste 4-5 antennesegmenten zijn licht gekleurd. De donkere tekening bestaat trouwens uit zwarte haren; de segmenten zelf zijn licht gekleurd en aangezien de haren eraf kunnen vallen is dit in ethanol geconserveerd materiaal vaak nauwelijks meer te zien.

Bij beide geslachten zijn de franjes van de voorvleugel sterk gekleurd. Aan de voorrand van de voorvleugel zijn de lange franjes overwegend iriserend blauw/paars gekleurd, met in het midden een breed en opvallend bleekgeel gekleurd gedeelte. In het achterste gedeelte bevinden zich tussen de blauw/paarse haren twee kleine plukjes lichte haren.

In het midden van de achterrand van de franje van de voorvleugel bevindt zich een brede band donkere haren die blauw/paars iridiseren. Verder naar de top van de vleugel is de franje overwegend licht gekleurd, maar zijn er ook nog twee kleine plukjes donkere haren die blauw/paarse iridiseren.

Mannetjes worden aanzienlijk minder gezien dan vrouwtjes. Tussen 2006 en 2023 verzamelde de tweede auteur deze soort 38 keer, waarbij 44 mannetjes en 176 vrouwtjes werden geteld.

Het verschil tussen mannetjes en vrouwtjes van Hydroptilidae in grootte van de ogen wordt voor zover bekend niet in de literatuur vermeld. Salokannel & Mattila (2018) vermelden (in het Fins) wel de verschillen in de antennen bij *Oxyethira flavicornis* en *Orthotrichia costalis* en beelden ook opgeprikt materiaal af, waar de verschillen op te zien zijn.

Fig. 2. *Oxyethira flavicornis*. Links mannetje, rechts vrouwtje. Vught, 11 september 2023.

Foto D. Tempelman

Oxyethira flavicornis. Left: male, right: female. Vught, 11 September 2023. Photo D. Tempelman.

Fig. 3. *Oxyethira flavicornis*. Links: mannetjes (fig. a, c, e), rechts: vrouwjtjes (fig. b, d, f).
 Alle foto's genomen in Lelystad (a: 24 juli 2023, b: 16 augustus 2023, c: 23 augustus 2023, d: 21 juni 2023, e: 26 juni 2023, f: 6 september 2023). Foto's M. Roos.

Oxyethira flavicornis. Left: males (fig. a, c, e), right: females (fig. b, d, f).
 All photos taken in Lelystad (a: 24 July 2023, b: 16 August 2023, c: 23 August 2023, d: 21 June 2023, e: 26 June 2023, f: 6 September 2023). Photos M. Roos.

Oecetis ochracea

Manneltjes zijn doorgaans wat groter dan vrouwjtjes, en bovendien hebben ze ook beduidend langere antennes (Fig. 4). Ook zonder genitaalonderzoek of nauwkeurige metingen, zijn de geslachten op basis van de relatieve lengte van de antennes ten opzichte van de lichaamslengte altijd eenvoudig te seksen. De relatieve lengte van de antennes blijkt bij beide geslachten overigens behoorlijk constant te zijn. Bij mannetjes zijn de antennes 2,2-2,4 x zo lang als hun

lichaam, bij vrouwtjes is dit precies de helft (1,1-1,2 x). Daarnaast zijn de antennes van de vrouwtjes altijd een stuk dunner dan die van de mannetjes.

Bij het bestuderen van eigen en openbaar beschikbaar fotomateriaal waarvan de antennes volledig zichtbaar zijn viel nog een ander duidelijk verschil tussen de beide seksen op. De beide antennes van de mannetjes zijn doorgaans kaarsrecht of zwak golvend in de lengte en worden veelal dichtbij elkaar gehouden. Bij vrouwtjes zijn de antennes tot circa tweederde recht, maar vertonen de antennes daarna een sterk buitenwaarts gerichte bocht of zijn licht krullend. Ook houden zij hun antennes vaak iets verder uit elkaar (V-vorm) dan de mannetjes (Fig. 4-6).

Vervolg

Seksuele dimorfie was al bekend van talrijke soorten schietmotten. De ogen van de mannetjes zijn veel groter dan de vrouwtjes bij *Mystacides* en *Hydropsyche exocellata*. De antennes zijn verschillend bij Goeridae en Lepidostomatidae: er is een andere verhouding van de lengte en breedte van het eerste antennelid. Er zijn verschillen in vleugeladering bij *Odontocerum*. De vleugels verschillen veel bij Lepidostomatidae.

Fig. 4. *Oecetis ochracea*. Links: mannetje, Rechts: vrouwtje, Lelystad 31 juli 2024. Foto M. Roos.
Oecetis ochracea. Left: male, right: female. Lelystad, 31 July 2024. Photo M. Roos.

Fig. 5. Een grote groep van vooral mannetjes van *Oecetis ochracea* op licht. Lelystad, 4 juni 2024. Foto M. Roos.
A large group of predominantly males of Oecetis ochracea at light. Lelystad, 4 June 2024. Photo M. Roos.

Fig. 6. *Oecetis ochracea*. Links: mannetjes (fig. a, b, c), rechts: vrouwtjes (fig. b, d, f) vrouwtjes. Alle foto's genomen in Lelystad, a: 18 september 2024, b: 19 juni 2024, c: 21 juni 2024, d: 25 augustus 2023, e: 2 juli 2024, f: 22 juni 2024). Foto's M. Roos.

Oecetis ochracea. Left: males (fig. a, b, c), right: females (fig. b, d, f). All pictures taken in Lelystad, a: 18 September 2024, b: 19 June 2024, c: 21 June 2024, d: 25 August 2023, e: 2 July 2024, f: 22 June 2024). Photos M. Roos.

Bij de twee besproken Hydroptilidae, *Oxyethira flavicornis* en *Orthotrichia costalis* is de seksuele dimorfie van de antennen opgemerkt in recent verschenen literatuur (Salokannel & Mattila 2018) de verschillende grootte van de ogen lijkt een nieuw kenmerk. Hydroptilidae zijn klein en in ethanol gaan kleurkenmerken vaak snel verloren en zekere determinatie wordt bovendien al via bestuderen van het genitaal bereikt. Deze verklaring is er niet voor de grote en algemene *Oecetis ochracea*, waarbij de mannetjes langere antennen hebben dan vrouwtjes. Mogelijk is er bij nog (veel?) meer soorten sprake van seksuele dimorfie. Bestudering van het nu vele beschikbare beeldmateriaal kan hierbij helpen.

Literatuur

Salokannel, J. & K. Mattila 2018. Suomen vesiperhoset (Trichoptera of Finland). A comprehensive guide to the identification, distribution, phenology and habitats of the caddisfly (Trichoptera) fauna of Finland. Helsinki, 445p.

Mervyn Roos mervynroos@hotmail.com David Tempelman davidtempelman67@gmail.com

Males and females of *Orthotrichia costalis* and *Oxyethira flavicornis* show external differences (dimorphism) which can be observed in good pictures of live individuals. In *Oxyethira flavicornis*, males have larger eyes than females. In *Orthotrichia costalis* and *Oxyethira flavicornis*, antennae are longer and thicker in males than in females, also showing a different colour pattern. In *Oecetis ochracea*, male antennae are much larger than in females. Closer study of pictures of live individuals might reveal sexual differences in more Trichoptera species.

Aanvullingen op de gekende verspreiding van de aquatische sluipwesp *Agriotypus armatus*

Fons Verheyde

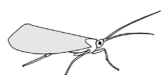
In een eerste artikel (Verheyde 2022) gaven we een overzicht van de voornaamste parasieten van kokerjuffers, met een focus op de verspreiding van *Agriotypus armatus*, een bijna volledig zwarte sluipwesp die zich in het water kan verplaatsen. Vorig jaar voegde Ad Mol, met de hulp van de commentaren en het onderzoek van Henk Moller, daar een vindplek aan toe, de eerste in de provincie Noord-Brabant (Nederland) (Mol 2023). Ook nu zijn er enkele aanvullingen te maken. Dit wordt wellicht de laatste update. Nieuwe waarnemingen zullen in de toekomst rechtstreeks op Waarnemingen.be of Waarneming.nl worden ingevoerd onder het account 'Projecten Hymenoptera'.

We hadden altijd al het vermoeden dat er in België waarschijnlijk nog populaties leefden in Wallonië, en dat dit naast (Nederlands) Limburg de belangrijkste plek was om het dier te vinden. Drie historische waarnemingen en vooral vier recente waarnemingen lijken dit kracht bij te zetten. Tijdens het sorteren van de historische collectie van het KBIN werden drie specimens aangetroffen. Men moet weten dat de collectie van het KBIN momenteel uit twee delen bestaat: een geordende taxonomische collectie en een supplementencollectie. Bij parasitaire wespen is de supplementencollectie vele malen groter en (helaas) voor het merendeel ongeordend; allerlei families zitten door elkaar. Met het oog op revisies wordt de supplementencollectie systematisch bekeken voor bepaalde groepen en zo doken deze drie specimens op. Twee waarnemingen komen uit de provincie Namen en één uit Waals-Brabant. Deze laatste waarneming is duidelijk een extra specimen van een reeks (Tabel 1).

De bijzonderste vondsten komen echter van het Waalse departement van omgeving (Département de l'Étude du milieu naturel et agricole - DEMNA). Op vier verschillende locaties in de provincie Luxemburg werden dieren waargenomen, soms zelfs meerdere exemplaren. Deze gegevens werden naar GBIF geïmporteerd. Dr. Frédéric Chérot bevestigde dat deze waarnemingen correct zijn. Jaarlijks worden er in Wallonië een honderdtal sites bemonsterd met handvangsten en 'kick sampling' om de waterkwaliteit te beoordelen via de macro-invertebraten. De sluipwesp wordt meestal als nimf aangetroffen in de koker van de kokerjuffers (meestal Goeridae). Alle samples worden in de algemene collectie van DEMNA bewaard. Hoe dan ook, het heeft er alle schijn van dat het dier er dus lokaal vrij algemeen is. Dit hoeft niet te verbazen, de oppervlakte aan beschikbare stroompjes is er groter dan in Limburg.

Literatuur

- Mol A., 2023. Een kleine aanvulling op de verspreiding van *Agriotypus armatus* Curtis, 1832 (Hymenoptera: Ichneumonidae). – De Digitale Kokerjuffer 18: 13-14.
- Verheyde F., 2022. De sluipwesp *Agriotypus armatus* Curtis, 1832 (Hymenoptera: Ichneumonidae) en andere parasitaire wespen ("Parasitica") van kokerjuffers in België en Nederland. – De Digitale Kokerjuffer 17: 6-12. <https://www.researchgate.net/publication/360367348>

Abstract

In an article on parasitic wasps infesting caddisflies, Verheyde (2022) outlined the distribution of *Agriotypus armatus*, notably found in water. New faunistic data has to be included now. Mol (2023) added sightings in North Brabant, the Netherlands. In the meanwhile new historical material was also found for Belgium. Most notably are recent discoveries of populations in Wallonia (Belgium), especially in the province of Luxembourg. This demonstrates the species has a broader distribution than we were previously able to prove in Belgium.

Tabel 1. Bekende gegevens over *Agriotypus armatus* in België en Nederland (rood = nieuw).

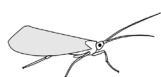
Known data of *Agriotypus armatus* in Belgium and the Netherlands (red = new).

Uitsluit-datum	Locatie	Aantal	Gastheer	Bron
19 ^{de} eeuw	Onbekend (BE)	2 vr.		KBIN: Tax. collectie (76), coll. Wesmael
1916	Brunssum - Roode Beek (NL)	1 ex.		Literatuur: <i>Natuurhis. Maand.</i> 5 (11-12)
VIII.1917	Dave - Ruiseau d. Chevreuils (BE)	1 ex.	<i>Silo</i> sp.	Literatuur: <i>Bulletin KBVE</i> 1 (3)
19.V.1918	Winterswijk - [Ratumsebeek] (NL)	1 ex.		Naturalis (Wageningen): nr. 1300492
15.V.1921	Winterswijk - [Ratumsebeek] (NL)	1 vr.		Naturalis (Wageningen): nr. 1300493
V. 1932	Borgloon - [Sint-Annabeek?] (BE)	1 vr. 1 m.		KBIN: Coll. Carpentier - doos 179
21.VI.1936	Bomal (Juzaine) - [Ourthe] (BE)	1 vr.		KBIN: Tax. collectie, leg. A. Collart
18.VI.1939	Jemelle - [Lomme?] (BE)	1 vr.		KBIN: Tax. collectie, leg. G. Fagel
22.I.1944	Ohain - [Laan?] (BE)	1 vr.	<i>Silo pallipes</i>	KBIN: Tax. collectie, leg. G. Marlier
9.II.1944	Ohain - [Laan?] (BE)	1 vr.		KBIN: Tax. collectie, leg. G. Marlier
V. 1944	Ohain - [Laan?] (BE)	1 vr.	<i>Silo</i> sp.	KBIN: Tax. collectie, coll. Crèvecoeur
?	?	1 vr.	<i>Silo piceus</i>	KBIN: Tax. collectie, coll. Crèvecoeur
9.IV.1954	Epen - Kleine Geul (NL)	1 ex.		Naturalis: nr. 1300482
13.IV.1955	Mechelen - [Mechelderbeek] (NL)	2 ex.		Naturalis: nr. 1300475; 1300476
14.IV.1955	Mechelen - Kleine Geul (NL)	1 m.		NHM Rotterdam (GBIF)
17.IV.1955	Mechelen - [Mechelderbeek] (NL)	1 m.		Naturalis: nr. 1300483
17.III.1956	Mechelen - [Mechelderbeek] (NL)	1 m.		NHM Rotterdam (GBIF)
26.III.1956	Mechelen - [Mechelderbeek] (NL)	1 vr. 1 m.	<i>Silo piceus</i>	Literatuur: <i>Natuurhis. Maand.</i> 45 (3/4) NHM Maastricht (nu Rotterdam; GBIF)
1.IV.1956	Mechelen - [Mechelderbeek] (NL)	1 vr.		Naturalis: nr. 1300477
5.IV.1956	Mechelen - [Mechelderbeek] (NL)	1 vr.		Naturalis: nr. 1300484
27.VI.1956	Mechelen - [Mechelderbeek] (NL)	1 m.		Naturalis: nr. 1300485
7.IV.1957	Mechelen - Kleine Geul (NL)	1 m.		NHM Rotterdam (GBIF)
8.IV.1957	Mechelen - Kleine Geul (NL)	1 vr.		NHM Rotterdam (GBIF)
22.V.1957	Holset - Hermansbeek (NL)	1 ex.		Naturalis: nr. 1300487
19.IV.1961	Epen - Kleine Geul (NL)	1 vr.		Naturalis: nr. 1300486
5.V.1961	Epen - Kleine Geul (NL)	1 ex.		Naturalis: nr. 1300491
7.V.1961	Mechelen - Kleine Geul (NL)	1 vr.	<i>Goera pilosa</i>	Naturalis: nr. 1300490
27.V.1961	Vaalsbroek - Hermansbeek (NL)	2 ex.		Naturalis: nr. 1300488; 1300489
8.IV.1964	Westerhoven - Beekloop (NL)	1 m.	<i>Goera pilosa</i>	Gegevens Henk Moller
26.X.1965	Westerhoven - Beekloop (NL)	1 m.	<i>Goera pilosa</i>	Coll. NHMB; Mol 2022
20.VIII.1966	Westerhoven - Beekloop (NL)	1 m.	<i>Goera pilosa</i>	Gegevens Henk Moller
13.VI.1975	Epen - Kleine Geul (NL)	1 ex.		Naturalis: nr. 1300479
6.V.1979	Lustin - Ry du fond d'Hestroy (BE)	4 m. 3 vr.	<i>Silo</i> sp.	KBIN: Tax. collectie, leg. G. Marlier

Tabel 1. Bekende gegevens over *Agriotypus armatus* in België en Nederland (rood = nieuw).
 Known data of *Agriotypus armatus* in Belgium and the Netherlands (red = new).

Uitsluit-datum	Locatie	Aantal	Gastheer	Bron
11.V.2006	Mechelen - Mechelderbeek (NL)	1 ex.	<i>Silo</i> sp.	Waterschap Limburg
13.V.2009	Mechelen - Mechelderbeek (NL)	2 ex.	<i>Silo pallipes</i>	Waterschap Limburg
18.V.2009	Vijlen - Geul Grens (NL)	1 ex.	Goeridae	Waterschap Limburg
7.IV.2010	Mechelen - Landeus (NL)	4 ex.	<i>Silo nigricornis</i>	Waterschap Limburg
25.IV.2016	Holset - Hermansbeek (NL)	Min. 1 ex.	Goeridae	Waterschap Limburg
1.VIII.2018	Saint-Hubert	1 ex.		DEMNA-DE; GBIF 3421652736
1.VII.2019	Bastenaken - [De Witz] (BE)	4 ex.		DEMNA-DE; GBIF 3421634821
1.VII.2019	Burnon - Sauer (BE)	1 ex.		DEMNA-DE; GBIF 3421647833
10.VII.2019	Orsainfaing - Semois (BE)	1 ex.		DEMNA-DE; GBIF 3421643882

Bijzondere Nederlandse waarnemingen in 2023

David Tempelman

- Larven *Holocentropus stagnalis* en *Grammotaulius nigropunctatus* werden door Wim Langbroek in een duinplas op Voorne op 26 december 2023.

Fig. 1. Duinpoel op Voorne waarin larven van *Holocentropus stagnalis* (midden) en *Grammotaulius nigropunctatus* (rechts). 26 december 2023. Foto's W. Langbroek.

- *Limnephilus politus* – Een nagekomen waarneming: Marco van Wieringen verzamelde op 20 mei 2021 in kranswier in het duinmeer Klein Olmen in de Kennemerduinen een larve van deze weinig waargenomen soort.

Fig. 2. Larve van *Limnephilus politus*, Klein Olmen 20 mei 2021, leg. M. van Wieringen, foto M.J. Sanabria. Rechts: foto van de duinplas, 28 juni 2021, foto D. Tempelman.

- *Cheumatopsyche lepida* – Bij lichtvangsten in de wijk Treebeek te Brunssum behoort deze soort tot de talrijkst waargenomen soorten. In de tot nu toe 19 gedetermineerde monsters van de eerste helft van 2023 werd de soort 12 keer aangetroffen. Op 24 juni 2023 werd het grootste aantal gevonden: 4 mannetjes en 20 vrouwtjes. Alleen *Psychomyia pusilla* werd nog vaker gevonden.

Fig. 4. *Cheumatopsyche lepida* is een tengere Hydropsychidae met vage, lichte vlekken op de voorvleugels. Brunssum, 18 augustus 2023, leg. en foto G. Lommen.

- ***Hydropsyche exocellata*** – Op 9 september 2023 verzamelde Gerard een mannetje van deze soort. In 2020 werden door Waterschap Limburg larven verzameld in de nabij gelegen rivier de Worm (<https://waarneming.nl/observation/208104559/>).
- ***Hydroptila simulans*** – Op 11 juni 2023 verzamelde Gerard 3 mannetjes van deze soort. Dit is de vijfde vondst in Nederland. Eerdere bevestigde vondsten zijn er verder alleen in Zuid-Limburg. Alle bekende waarnemingen zijn op Waarneming.nl ingevoerd.
- ***Hydroptila vectis*** – Op 21 mei 2023 fotografeerde Arnold Wijker een individu bij Eys. Op 6 juni 2023 verzamelde Gerard een mannetje van deze soort en op 13 september 2023 verzamelden Maria J. Sanabria en de auteur 1 vrouwtje langs de Gulp te Slenaken. In Nederland is deze soort nog steeds alleen bekend uit Zuid-Limburg en er zijn weinig waarnemingen.

Fig. 5. *Hydroptila vectis* te Eys op 21 mei 2023, foto A. Wijker.

- *Sericostoma flavicorne* – Op 6 mei 2023 verzamelde Micha d'Oliveira een mannetje in het Bunderbos. Deze soort werd voor het laatst verzameld in 1952 bij Cottessen. <https://waarneming.nl/observation/271071926/>
- *Wormaldia subterranea* – Micha d'Oliveira verzamelde op 23 mei 2023 een mannetje *Wormaldia* in het Bunderbos. Maria J. Sanabria determineerde het tot *W. subterranea* o.b.v. de duidelijke inbochting van tergiet 8 (Fig. 9a, b). Daarop werd materiaal van *W. occipitalis*, dat op 19 juni 2012 in het zelfde gebied verzameld was, opnieuw bekeken. Dit bleek ook *W. subterranea* te betreffen! De soort is nieuw voor Nederland.

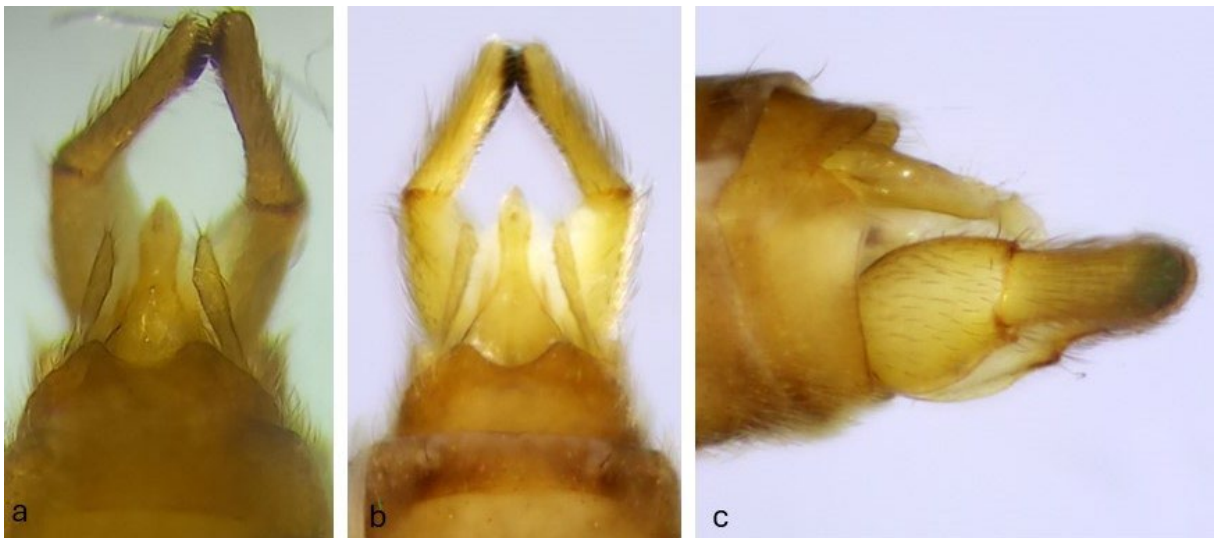

Fig. 9. *Wormaldia subterranea*, mannetje. a: Bunderbos 19 juni 2012 (leg. M.J. Sanabria & D. Tempelman), b-c: Bunderbos, 23 mei 2023 (leg. M. d'Oliveira). Foto's D. Tempelman.

Literatuur

- Higler, L.W.G. 2008. Verspreidingsatlas Nederlandse kokerjuffers (Trichoptera). – European Invertebrate Survey-Nederland. Leiden, 248 p.
- Lock, K. 2023. *Stenophylax vibex* (Curtis, 1834) nog steeds aanwezig in België. – *De Digitale Kokerjuffer* 25: 6-8.
- MacGillavry, D. 1922. Verslag van de 65^e wintervergadering van de NEV. *Tijdschrift voor Entomologie* 65: XI.
- MacGillavry, D. 1923. Aanvulling van eenige vroegere diagnosen. 1. Trichoptera. *Entomologische Berichten* 6 (134): 236-238.

Dankwoord

Met dank aan Micha d'Oliveira voor het aanleveren van materiaal uit het Bunderbos, voor Peter J. Neu voor het bevestigen van de determinatie van *Wormaldia subterranea*.

Verslag van het jaar van de schietmot 2023 en de *Oligostomis*-prijs

Maria Judith Sanabria & David Tempelman

Tijdens de presentatie van het boek op het symposium in Boxtel op 31 maart 2023 werd het jaar 2023 uitgeroepen tot jaar van de schietmot. We hoopten zo nog meer te weten te komen over de verspreiding van schietmotten. Er zijn vooral de laatste jaren al heel veel waarnemingen ingevoerd op Waarneming.nl. Het totaal gaat richting de 100.000 waarnemingen. We hadden voor 2023 als doel gesteld om in één jaar 25.000 ingevoerde waarnemingen te halen.

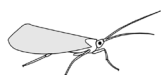
Bovendien vroegen we ons af of het zou lukken om één of meer soorten terug te vinden van de 15 soorten die in de 12 jaar waarin aan het boek werd gewerkt (2011-2022), niet meer werden gezien.

Ter motivatie werd een prijsuitreiking beloofd. Deze *Oligostomis*-prijs wordt uitgereikt aan: 1. De persoon die in 2023 de meeste waarnemingen van schietmotten in Nederland heeft ingevoerd, 2. De persoon die in 2023 in Nederland de meeste soorten schietmotten heeft gezien en ingevoerd en 3. De persoon die één van de verloren gewaande soorten heeft teruggevonden. Het bleek dat we nog een vierde prijs moesten uitreiken, namelijk de persoon die de meeste nieuwe soorten in Nederland had gezien.

Ergens na de zomer passeerden we de 25.000 waarnemingen.

Op 23 februari 2024 werd de prijsuitreiking gehouden, in het Natuurmuseum Tilburg. Er was een bescheiden zaal voor enthousiaste schietmottenliefhebbers aanwezig. De eerste prijs, voor de meeste waarnemingen werd uitgereikt aan Ico Hoogendoorn. Hij voerde in 2023 meest liefst 651 waarnemingen in, en 2767 individuen. De prijs voor de meeste soorten ging naar Arnold Wijker, met 46 soorten. Micha d'Oliveira verzamelde in Bunde een mannetje van *Sericostoma*

flavicorne , een soort die al 50 jaar niet meer in Nederland werd gezien en hij won daarmee de prijs voor teruggevonden soorten. Gerard Lommen verzamelde maar liefst twee nieuwe soorten voor Nederland: *Hydroptila lotensis* en *H. occulta* en zo won hij de prijs voor de waarnemer met de meeste nieuwe soorten.

Ico (links) en Micha (rechts) ontvangen de prijs uit handen van schietmotten-hostess Laura de Wilde.

Gerard (links) ontving de prijs later uit handen van David. Op de achtergrond de vangopstelling, waar hij o.a. *Hydroptila lotensis* en *H. occulta* verzamelde. Rechts: de *Oligostomis*-prijzen.

De volgende *Oligostomis*-prijs...

Deze is gepland voor 2025. Het doel is gesteld op 35.000 waarnemingen.

Dankwoord

Met dank aan alle waarnemers, het Natuurmuseum Tilburg voor de ontvangst, aan Laura de Wilde voor de hosting en Ebou Leigh voor het technisch ontwerp van de *Oligostomis*-prijzen. De prijsuitreiking werd mede mogelijk gemaakt door Stichting Semblis.

Nederlandse namen voor schietmotten

David Tempelman, Maria J. Sanabria, Mark Scheepens, Bram Koese & Casper Zuyderduyn

Voor steeds meer diergroepen zijn Nederlandse namen ontstaan, maar de schietmotten bleven hierbij een beetje achter. Slechts de Landkokerjuffer gold als erkende Nederlandse naam, in 2022 gevolgd door het Zanddakje (*Molanna angustata*). Ondertussen zijn schietmotten behoorlijk populair geworden, zie de ruim 30.000 waarnemingen in Nederland in één jaar tijd en ook worden ze steeds meer gewaardeerd in beleid en beheer, bijv. als indicatoren van beekherstel. Tijd dus voor pakkende Nederlandse namen. In het vroege voorjaar van 2024 hebben we een begin gemaakt en 60, vooral algemene en/of aansprekende soorten, een Nederlandse naam gegeven. De lijst wordt in deze uitgave van de Digitale Kokerjuffer gepubliceerd en de namen worden daarna toegevoegd aan Waarneming.nl, zodat iedereen ze kan vinden.

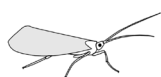
Veruit de meeste soorten hebben we voorzien van een naam die vooral op het imago slaat. Daarbij hebben we een aantal uitzonderingen gemaakt, en de larve als inspiratie gebruikt, voornamelijk wanneer een bepaalde soort een zeer opvallende verschijning is.

Soms is een al eerder gegeven naam niet gehandhaafd, bv. de Geulschietmot voor *Ecclisopteryx dalecarlica*. Deze komt namelijk ook in de Ardennen voor.

We verwachten de lijst de komende jaren nog uit te breiden.

Tabel 1. Nederlandse namen voor Trichoptera.

Soort (groep)	Nederlandse naam	Soort (groep)	Nederlandse naam
Familie Hydroptilidae	Mini's	Familie Psychomyiidae	
<i>Agraylea</i> spec.	Draadwier-mini's	<i>Psychomyia pusilla</i>	Bontspriet-spookje
<i>Hydroptila sparsa</i>	Gewone tweeband-mini	<i>Lype phaeopa</i>	Houtspookje
<i>Oyethira flavicornis</i>	Fleskokertje	<i>Lype reducta</i>	Bronhoutspookje
<i>Tricholeiochiton fagesi</i>	Lelie-mini	<i>Tinodes waeneri</i>	Geaderd spookje
<i>Ithytrichia lamellaris</i>	Lamelkokerjuffertje	Familie Brachycentridae	
<i>Orthotrichia costalis</i>	Drieband-mini	<i>Brachycentrus subnubilus</i>	Rivierfilterschietmot
Philopotamidae		Familie Phryganeidae	
<i>Chimarra marginata</i>	Rivierfluweeltje	<i>Agrypnia obsoleta</i>	Venstippelschietmot
Familie Ecnomidae		<i>Agrypnia pagetana</i>	Geaderde schietmot
<i>Ecnomus tenellus</i>	Gevlekt rennertje	<i>Agrypnia varia</i>	Gewone stippelschietmot
Familie Hydropsychidae		<i>Hagenella clathrata</i>	Geelpootpanter
<i>Hydropsyche angustipennis</i>	Gewoon waterspookje	<i>Oligostomis reticulata</i>	Zwartpootpanter
Familie Polycentropodidae		<i>Oligotricha striata</i>	Goudhals
<i>Cyrnus trimaculatus</i>	Gespikkeld waterrennertje	<i>Phryganea bipunctata</i>	Vroege reuzenschietmot
<i>Holocentropus picicornis</i>	Slootrennertje	<i>Phryganea grandis</i>	Bonte reuzenschietmot
<i>Holocentropus stagnalis</i>	Venrennertje	<i>Trichostegia minor</i>	Greppelschietmot
<i>Neureclipsis bimaculata</i>	Tweevlekrennertje		

Tabel 1. Nederlandse namen voor Trichoptera (vervolg).

Soort (groep)	Nederlandse naam	Soort (groep)	Nederlandse naam
Familie Molannidae	Zanddakjes	Familie Limnephilidae	
<i>Molanna albicans</i>	Noordelijk zanddakje	<i>Ironoquia dubia</i>	Kalme najaarsschietmot
<i>Molanna angustata</i>	Zanddakje	<i>Chaetopteryx major</i>	Grote watergeest
<i>Molannodes tinctus</i>	Kempens zanddakje	<i>Chaetopteryx villosa</i>	Harige watergeest
Familie Leptoceridae	Langsprietjes	<i>Anabolia brevipennis</i>	Broekbos-schietmot
<i>Adicella reducta</i>	Beeklangsprietje	<i>Anabolia nervosa</i>	Nerveuze najaarsvlieger
<i>Athripsodes albifrons</i>	Witkuifje	<i>Glyphotaelius pellucidus</i>	Bladplakker
<i>Athripsodes aterrimus</i>	Donker langsprietje	<i>Grammotaulius nigropunctatus</i>	Gespikkeld zwartstreepje
<i>Athripsodes cinereus</i>	Crèmevleklangsprietje	<i>Grammotaulius nitidus</i>	Spits effen zwartstreepje
<i>Ceraclea fulva</i>	Schaars sponslangsprietje	<i>Limnephilus affinis</i>	Zwervende schietmot
<i>Ceraclea senilis</i>	Sponslangsprietje	<i>Limnephilus auricula</i>	Kleine zomerslaper
<i>Erotesis baltica</i>	Baltisch langsprietje	<i>Limnephilus binotatus</i>	Zwartvlekschietmot
<i>Leptocerus tineiformis</i>	Tenger langsprietje	<i>Limnephilus decipiens</i>	Bleke najaarsschietmot
<i>Mystacides azurea</i>	Glimmende zwartpalp	<i>Limnephilus elegans</i>	Sierlijke veenschietmot
<i>Mystacides longicornis</i>	Driebandzwartpalp	<i>Limnephilus flavicornis</i>	Bleke schietmot
<i>Mystacides nigra</i>	Zwarte zwartpalp	<i>Limnephilus lunatus</i>	Maanschietmot
<i>Oecetis furva</i>	Bruin langsprietje	<i>Limnephilus marmoratus</i>	Marmerschietmot
<i>Oecetis lacustris</i>	Gevlekt langsprietje	<i>Limnephilus rhombicus</i>	Grote vensterschietmot
<i>Oecetis notata</i>	Gestipte rivieridder	<i>Limnephilus vittatus</i>	Tweekleurige schietmot
<i>Oecetis ochracea</i>	Langspriet-langsprietje	<i>Rhadicoleptus alpestris</i>	Vroege hoogveenschietmot
<i>Oecetis strucki</i>	Veenlangsprietje	<i>Enoicyla pusilla</i>	Landkokerjuffer
<i>Oecetis testacea</i>	Bleke rivieridder	<i>Halesus radiatus</i>	Grote beekschietmot
<i>Trianodes bicolor</i>	Spiraalkokertje	<i>Stenophylax permistus</i>	Grote zomerslaper
<i>Ylodes reuteri</i>	Brakwaterlangsprietje	<i>Stenophylax vibex</i>	Grottenslaper
Familie Goeridae	Kiezelplakkers	Familie Sericostomatidae	
<i>Goera pilosa</i>	Bruine kiezelplakker	<i>Notidobia ciliaris</i>	Voorjaarsfluweel
<i>Silo nigricornis</i>	Zwarte kiezelplakker	<i>Sericostoma flavicorne</i>	Dikpalp-geelkraagje
		<i>Seristoma personatum</i>	Geelkraagje

Literatuur

Errata: De schietmotten van de Benelux

Errata ET14

Pag 170, couplet O9:

In het tweede deel van het couplet staat nogmaals figuur O.51 vermeld. Deze tweede verwijzing is incorrect (moet alleen in het eerste deel van het couplet staan).

Met dank aan Arian Remmers.

Pag. 208, fig. R.123 en R.125: de foto's zijn van dorsaal genomen, niet van ventraal.

Content

- Bijzondere Belgische waarnemingen in 2023 Koen Lock **3**
- *Hydroptila lotensis* new for the Netherlands.....
..... Maria J. Sanabria, David Tempelman, Daan Drukker & Gerard Lommen **4**
- *Hydroptila occulta* new for the Netherlands David Tempelman & Gerard Lommen **9**
- Trichoptera-records near Holset, 2023 David Tempelman & Maria J. Sanabria **13**
- Differences between male and female Hydroptilidae and *Oecetis ochracea*.....
..... Mervyn Roos & David Tempelman **17**
- Additions to the known distribution of the aquatisch ichneumonid wasp *Agriotypus armatus* Fons Verheyde **22**
- Remarkable Dutch records in 2023 David Tempelman **25**
- Year of the Caddisfly 2023 and the *Oligostomis*-award
..... Maria J. Sanabria & David Tempelman **28**
- Dutch names for caddisflies David Tempelman,
..... Maria J. Sanabria, Mark Scheepens, Bram Koese & Casper Zuyderduyn **30**
- Errata Entomologische Tabel **31**
- Content **32**

